

Ємець Олег Миколайович,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

УПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДЕТЕКТИВІВ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН В УКРАЇНІ ТА ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ

Одразу після утворення Національної поліції в Україні особливою гостротою набула проблема реформування пострадянського кримінального блоку правоохоронців та органів досудового розслідування. Ще у 2016 році було оприлюднено намір запропонувати парламенту дати згоду на створення інституту детективів в Національній поліції [1], проте поки що залишається відкритим питання щодо вирішення цієї проблеми. З огляду на її актуальність ставимо за мету розглянути сучасний стан та подальші перспективи впровадження в Україні інституту детективів у правоохоронній діяльності.

Провідний радник Консультативної місії Європейського Союзу (КМЕС) з питань кримінальних розслідувань Збінек Ванічек повідомив, що ідея об'єднання функцій оперативників та слідчих виникла після того, як у 2016 році КМЕС проаналізувала систему кримінальних розслідувань України. Аналіз показав, що система кримінальних розслідувань є неефективною, зокрема, через те, що під час одного слідства відповідальність ділиться між слідчими, які здійснюють досудове слідство, та кримінальною поліцією, що мають різні вертикалі підпорядкування. Ця надмірно бюрократизована система призводить до затягування слідства та, як наслідок, зволікання із притягненням винних до відповідальності. Такий розподіл повноважень – це спадок радянської системи. Тому всі країни-члени ЄС пострадянського табору реформували системи кримінальних розслідувань таким чином, щоб кримінальна поліція була головним та єдиним відомством, що проводить досудове слідство. У таких системах розслідувань в ЄС лише одна вертикаль підпорядкування, що робить розслідування більш дієвим, а також менш бюрократичним та ефективнішим з точки зору використання бюджетних коштів. Відмічається, що перші «детективи» з'явилися в Бориспільському відділі поліції у грудні 2016 року. У квітні 2017 року проект розширили на відділення у ще семи містах: у Чугуєві, Дрогобичі, Подільську, Миргороді, Охтирці, Хмельницькому та Енергодарі. У липні 2017 року в Головному слідчому управлінні Національної поліції створили підрозділ детективів, до якого увійшли оперативники та слідчі. А 29 грудня 2017 року такі підрозділи створили у головних управліннях поліції у всіх областях [2]. В той же час доцільно вивчити стан організаційно-правового забезпечення впровадження та функціонування інституту детективів у правоохоронній діяльності.

Згідно з частиною третьою статті 13 Закону України «Про національну поліцію» [3], у її складі функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

Як ми бачимо, підрозділи детективів тут не вказані, проте є окремо кримінальна поліція та органи досудового розслідування, хоча їх структура не розкривається. Більше того, у цьому Законі жодного разу не згадується інститут детективів.

Підслідність визначається статтею 216 Кримінального процесуального кодексу України [4], зі змісту якої випливає, що досудове розслідування кримінальних правопорушень здійснюють:

- 1) слідчі органів Національної поліції;
- 2) слідчі органів безпеки;
- 3) *детективи* органів Бюро економічної безпеки України;
- 4) слідчі органів державного бюро розслідувань;
- 5) *детективи* Національного антикорупційного бюро України.

З цього слідує, що кримінальним процесуальним законодавством передбачаються детективи, проте лише в органах Бюро економічної безпеки України та Національному антикорупційному бюро України.

Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, наведено у статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5]. Так, оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції;

Державного бюро розслідувань – оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки;

Служби безпеки України – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, підрозділом контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів;

Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки;

Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними;

управління державної охорони – підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;

розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки;

Національного антикорупційного бюро України – *детективів*, оперативно-технічними, внутрішнього контролю;

Бюро економічної безпеки України – *підрозділами детективів*, оперативно-технічними підрозділами.

Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється. Таким чином, детективи уповноважені на проведення оперативно-розшукової діяльності є лише в Національному антикорупційному бюро України та Бюро економічної безпеки України.

Дослідження окремих питань, пов'язаних із впровадженням інституту детективів у правоохоронній діяльності, дає змогу дійти певних висновків. Так, в Україні продовжується реформування правоохоронних органів та вже впроваджено інститут детективів, уповноважених як на проведення досудового розслідування, так і оперативно-розшукової діяльності. Проте, сьогодні це зроблено лише в Національному антикорупційному бюро України та Бюро економічної безпеки України, а у всіх інших відповідних органах державної влади оперативні та слідчі підрозділи хоча і взаємодіють між собою, утім працюють окремо, маючи власне структурно-функціональне забезпечення. Перспективним для України є вирішення питання про доцільність упровадження інституту детективів у всіх правоохоронних органах, що кореспондується з проголошеним євроінтеграційним курсом держави.

Список використаних джерел

1. МВС ініціюватиме створення інституту детективів. *Интерфакс-Україна* [сайт]. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/347331.html>

2. Як у Європі, або для чого Нацполіції інститут детективів. *АНТИДОТ* [сайт]. URL: <https://antidot.info/publicistics/yak-u-evropi-abo-dlya-choho-natspolitsiji-instytut-detektyviv/>

3. Про національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.